

Kaupunkitutkimuksen päivät 2026 – Työryhmä 12.

Ilmastokestävyys arjessa: Kaupunkilaiset kestävien ratkaisujen tuottajina ja kuluttajina

Abstraktit ja aikataulu

Torstai 15.15 – 16.45 Työryhmät II

“Ei saa rauhaa, jos ei ole yrittänyt” – Oppia ja kokemuksia asukkaiden osallistamisesta ilmastonmuutokseen sopeutumiseen

Pirjo Jantunen, Tyrsky-Konsultointi Oy

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen mielletään usein tekniseksi ja hallinnolliseksi varautumiseksi, mutta sen ytimessä on asukkaiden arki, hyvinvointi, harrastusmahdollisuudet ja paikallinen elinympäristö. Tämä esitys ammentaa kokemuksia yli 15 työpajasta, joita on järjestetty eri puolilla Suomea asukkaiden osallistamiseksi ilmastonmuutokseen sopeutumiseen. Työpajoissa on tarkasteltu sopeutumista erityisesti luonnon monimuotoisuuden, varautumisen sekä terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmista.

Esityksessä kerrotaan, miten työpajoihin osallistuneet asukkaat tunnistivat ilmastonmuutoksen vaikutuksia omassa lähiympäristössään ja millaisia ajatuksia aihe heissä herätti. Tulokset osoittavat, että asukkailla on merkittävää paikallista tietoa esimerkiksi hulevesien käyttäytymisestä, lämpösaarekkeista ja lajistomuutoksista, ja he ovat valmiita toimimaan resilienssin edistämiseksi – kunhan toimijuudelle tarjotaan selkeät raamit.

Puheenvuorossa vastataan seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä työpajoihin osallistuneet ajattelivat ilmastonmuutoksen vaikutuksista?
- Mihin asukkaita kannattaa osallistaa? Tunnistetaan ne sopeutumisen osa-alueet, joissa asukkaiden panos on arvokkain.
- Miten asukkaita kannattaa osallistaa? Miten kaikkien ääni saadaan kuuluviin? Esitellään käytännön oppeja osallistujien houkuttelusta vielä monelle uuden aiheen äärelle.

Työpajat osoittivat, että osallistujilla oli valmiudet hahmottaa ilmastonmuutoksen vaikutuksia ja tahto toimia konkreettisesti lähiympäristön eteen. Lisäksi ne osoittivat, että osallistuminen ja konkreettiset vaikuttamisen mahdollisuudet luovat toivoa ja vähentävät ilmastoahdistusta sekä lisäävät paikallista resilienssiä. Esitys tarjoaa menetelmällisiä ja sisällöllisiä työkaluja kaikille, jotka etsivät keinoja ottaa kaupunkilaiset mukaan kestävyysmurrokseen.

Tyrsky-Konsultointi järjesti EU:n ilmastonmuutokseen sopeutumisen mission tukemana 15 asukastyöpajaa yhdessä suomalaisten kuntien ja alueiden kanssa vuosina 2024–2025

Elonkirjon kaupunki

Heljä Nieminen, Elonkirjon kaupunki -hanke

Elonkirjon kaupunki -hankkeessa tuotamme vaihtoehtokaavoja, joiden päämääränä on tarjota kaupungin laatimien kaavojen rinnalle suunnitelmia, joiden avulla kaupunkimetsät säästävät rakentamiselta. Monet kaupunkien metsäalueille rakentamista osoittavat kaavat ovat ajastaan jäljessä. Kaupunkimetsät ovat korvaamattomia alueen elonkirjon ja asukkaiden hyvinvoinnin kannalta. Merkittävä osa Suomen viimeisistä luonnontilaisista metsistä sijaitsee kaupungeissa.

Luomme vaihtoehtoja metsiä uhkaaville suunnitelmille, ja tuomme ympäristökriisistä vallitsevan tutkimustiedon konkreettiselle tasolle kaupunkisuunnittelussa. Laadimme vaihtoehtoisia asemakaavoja tutkimus- ja paikkasidonnaista tietoa yhdistäen osallistavan suunnittelun keinoin. Tutustumme elonkirjoa vaalivan kaupunkisuunnittelun uusimpiin kehityskulkuihin ja sovellamme niitä paikallisissa konteksteissa. Suunnitelmien valmistuttua ne esitellään kaupungille ja poliittisille päätöksentekijöille yhteistyössä asukkaiden kanssa. Kustakin kaavaehdotuksesta järjestetään tiedotustilaisuuksia ja kaavakävelyitä, joissa asukkaat, päättäjät ja suunnittelijat kohtaavat.

Vaihtoehtokaavojen ensisijainen tarkoitus on vahvistaa asukkaiden toimijuutta kaupunkisuunnittelussa ja suojella metsiä. Ne ovat työkalu lähiluonnon puolustamiseen. Uskomme, että konkreettisten ja huolella laadittujen vaihtoehtojen esiin tuominen johtaa asukaslähtöisempään, monimuotoisempaan ja viihtyisämpään kaupunkiin, jossa on tilaa metsälle.

Hankkeessa valmistuneiden Stansvikin ja Pienen Neulamäen vaihtoehtokaavojen vaikutuksista alueiden kaupunkimetsien säilymiseen on jo konkreettista näyttöä. Laajentamalla asukkaiden toimijuutta suunnitelmien kommentoijista proaktiivisiksi vaihtoehtojen laatijoiksi voidaan siis edistää sosioekologisesti resilienttiä ja oikeudenmukaista kaupunkikehitystä.

Yhteiskäyttöautoilu korttelitasolla: asukasvetoisen ja yritysvetoisen mallin tarkastelu asukasnäkökulmasta

Saga-Sofia Santala (Aalto-yliopisto), Kirsikka Kaipainen, Markus Laine ja Jouko Makkonen (Tampereen yliopisto)

Henkilöautojen yhteiskäyttöisyys on yksi mahdollinen ratkaisu kaupunkiliikenteen päästövähennysten haasteisiin. Yhteiskäyttöisyys vähentää tarvetta oman auton omistamiseen ja voi parhaimmillaan tukea laajempaa yhteisöllisen liikkumisen mallia. Tutkimuksessamme tarkastelemme kahta erilaista tapaa organisoida yhteiskäyttöautoilua korttelitasolla: asukasvetoinen ja yritysvetoinen palvelumalli. Tutkimusaineisto kerättiin fokusryhmähaastatteluilla kahdessa asuinyhteisössä Tampereella ja Helsingissä. Kumpaankin haastatteluun osallistui viisi asukasta. Yhteisössä 1, joka oli 23 asunnon taloyhtiö, yhteiskäyttö oli alkanut asukkaiden omasta aloitteesta jakaa autonsa naapurien käyttöön ja järjestelmää oli ylläpidetty itse jo yli kymmenen vuoden ajan. Yhteisö 2 oli vasta hiljattain rakentunut, uusi 271 asunnon ja neljän taloyhtiön kerrostalokortteli, jossa asukkaiden käyttöön tarjottavat yhteiskäyttöautot olivat ulkopuolisen yrityksen ylläpitämiä. Haastattelut osoittivat, että asukasvetoinen malli perustui asukkaiden sitoutumiseen ja motivaatioon sekä epävirallisiin luottamuksen, jaetun vastuun, yhteisesti sovittavien sääntöjen ja vain käyttökulut kattavan hinnoittelun mekanismeihin. Yritysvetoisessa mallissa palvelua hallinnoitiin asukkaista etäällä ja asukkaiden panosta palvelun arjen ylläpitoon tai yhteisten sääntöjen sopimiseen ei odotettu eikä mahdollistettu, ja osa haastatelluista koki oman auton edelleen tarpeelliseksi esimerkiksi sen tarjoaman vapauden illuusion takia. Yhteisössä 2 koettiin lisäksi, että omaa autoa voisi jakaa muiden käyttöön vain, jos tuntee käyttäjän hyvin, mikä on haastavaa suuressa ja uudessa korttelissa. Kummassakin yhteisössä palvelumalli täydensi hyväksi koettuja julkisen liikenteen, kävelyn ja pyöräilyn liikkumismahdollisuuksia. Yhteisön 1 malli oli joustava, asukkaiden omista tarpeista syntynyt ja räätälöity jakamista ja asukkaiden välistä vuorovaikutusta muutenkin vaalivaan kulttuuriin, mikä takasi palvelun jatkuvuuden, joskin jatkuvuus oli omaa autoaan yhteiskäyttöön tarjoavien asukkaiden ja varauskalenterin ylläpitäjän varassa. Luottamuksen rakentuminen naapurien kesken vaikuttaa keskeiseltä haasteelta asukasvetoisen mallin skaalaamisessa suurempaan yhteisöön niin, että laajempi joukko asukkaita olisi sekä palvelun tuottajia että käyttäjiä.

Vastuullista ja paikallista hyvää rakentamassa ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla

Marianna Saarinen

Ensin meillä nokialaisilla oli teknologinen innovaatio, Nokian matkapuhelin. Nyt meillä on sosiaalinen innovaatio, Hintalaputon kirppis. Kestävän kiertotalouden opiskelijana tarkastelen tätä nokialaisten vanhempien ajatuksesta syntynyttä konseptia, jonka tavoitteena on saada tavara kiertämään mahdollisimman kestävästi niin sosiaalisesta, taloudellisesta kuin ekologisestakin näkökulmasta tarkasteltuna. Konseptissa ostaja itse määrittelee tuotteen hinnan, ja tapahtuman tuotto ohjataan lyhentämättömänä koulun oppilaiden hyväksi.

Tapahtuma järjestetään toukokuussa 2026 neljännen kerran, ja se on kasvanut jokaisella kerralla. Tänä vuonna toiminta on laajentunut koulun liikuntasalista paikalliseen palloiluhalliin, ja järjestelyissä on mukana jo kolme vanhempainyhdistystä sekä useita paikallisia yrityksiä. Tapahtuma ei ole enää vain pienen piirin talkootyötä, vaan se tuo näkyväksi uudenlaisia kestävästä kuluttamisesta toimintamalleja ja vahvistaa alueen yhteisöllisyyttä.

Toiminnan skaalautuessa, vastaan tulee uusia, osin ennalta odottamattomiakin, rakenteellisia haasteita. Pohdin, millä tavoin kasvanut toimijajoukko vaikuttaa tapahtuman hallintoihin ja organisointiin käytännönläheisten esimerkkien kautta: miten useamman toimijan järjestelytiimi vaikuttaa tapahtuman vakuutuksiin ja miten ylijäämätuotteet laitetaan kestävästi kiertoon, kun regulaatiomuutokset ovat muuttaneet toimintakenttää. Tulokset perustuvat osallistuvaan havainnointiin ja tapahtumajärjestäjien kokemuksiin innovaation kehityskaaresta vuosina 2023–2026. Tämä vuoden 2026 tapahtuma onkin tärkeä koeponnistus isomman mittaluokan toiminnasta. Tavoitteenani on jakaa ymmärrystä siitä, miten paikallista yhteisöllisyyttä, taloudellista tasa-arvoa ja kiertotaloutta voidaan vahvistaa ihan jokaisessa Suomen kolkassa ja niemennotkossa.

Perjantai 10.00 – 11.30 Työryhmät III

Kuluttajia, tuottajia vai prosumereita? Kaupunkilaisten paikallinen ilmastotoimijuus

Pauliina Lehtonen, Riina Lundman, Kirsikka Kaipainen (Tampereen yliopisto) & Sanna Luoto (Tampereen ammattikorkeakoulu)

Tarkastelemme esityksessä kirjallisuuskatsauksen ja käytännön esimerkkien avulla ”kaupunkiprosumerismia”, jolla viittaamme siihen, miten ihmiset voivat toimia kaupungeissa niin tuottajan (producer) kuin kuluttajan (consumer) roolissa kestävien ratkaisujen, palveluiden ja tiedon edistämiseksi. Meitä kiinnostaa, millaisia kestävyysratkaisuja kaupunkilaiset muodostavat erityisesti energian, liikkumisen ja ruuan teemoissa ”prosumerina” toimiessaan, ja millaisia arjen ilmastotoimijuutta rajoittavia tai mahdollistavia tekijöitä kaupunkiprosumerismissa voidaan tunnistaa. Esityksemme pohjautuu URBAN PROSUMERS -hankkeeseen (EU Horizon Mission), jossa tutkitaan arjen ilmastotoimijuutta ja osallistetaan kaupunkilaisia paikallisen ilmastokestävyyden edistämiseen.

Prosumerismi on käsitteenä ja käytäntönä viety pisimmälle energian parissa, jossa tunnetuimpia tapauksia ovat erilaiset energiayhteisöt. Kimppakyytipalvelut, kulkuneuvojen vertaisvuokraus, kaupunkiviljely ja yhteisruokailut ovat esimerkkejä

liikkumiseen ja ruokajärjestelmiin liittyvästä prosumerismista. Kirjallisuuskatsauksemme osoittaa, että kaupunkiprosumerismi lisää kaupunkilaisten toimijuutta kestävyysmurroksen parissa, mutta se voi aiheuttaa myös yhteiseen päätöksentekoon liittyviä haasteita eikä ole tasapuolisesti kaikkien saavutettavissa. Esimerkiksi energiayhteisöjen toiminta vaatii tietynlaisia resursseja, osaamista ja rakenteita, ja kimpakyytipalveluihin voi liittyä niiden käyttöä haastavia kulttuurisia kysymyksiä. Tarkastelemamme energiaan, liikkumiseen ja ruokailuun liittyvä prosumerismi ei myöskään sellaisenaan ole välttämättä ilmastoneutraaliutta edistävää, jos esimerkiksi yhteisöviljelmille kuljetaan yksityisautoilla. Kaupunkiprosumerismia rajaavatkin erilaiset sosiaaliset, kulttuuriset ja institutionaaliset tekijät, mikä edellyttää huomion kiinnittämistä paikallisen ilmastotoimijuuden yhdenvertaisuuteen, hallintaan ja infrastruktuuriin.

Uudet tavat tuottaa ja kuluttaa: prosumerismin potentiaali kaupungeissa

Maria Åkerman, Sanna Luoto & Silja Kostia (Tampereen ammattikorkeakoulu)

Kestävempien ratkaisujen tuottamiseen osallistuvat prosumerit on tutkimuskirjallisuudessa tunnistettu kiinnostaviksi systeemisen kestävyysmurroksen agenteiksi. Perinteistä tuottaja-kuluttaja roolien jakoa murtavat energiayhteisöt, kimpakyytien tarjoajat ja kumppanuusmaatalouden toimijat ovat luoneet uusia tapoja edistää kestävää tuotantoa ja kulutusta. Toisaalta joustavat siirtymät eri tyyppisten toimijaroolien välillä eivät ole helppoja. Tarkastelemme esityksessä, millaisilla keinoilla energian-, ruuan- ja liikkumisen ratkaisuja monipuolistavaa prosumerismia voi kaupungeissa edistää sekä millaisilla mittareilla prosumerismin edellytyksiä ja tilaa voi kaupungeissa seurata.

Esitys perustuu EU Horizon -rahoitteisen Urban Prosumers -hankkeen vuoden 2026 alussa järjestämiin fokusryhmähaastatteluihin, joissa koottiin 36 prosumerismiin eri tavoilla osallistuneen toimijan kokemuksia energiaan, ruokaan ja liikkumiseen liittyvästä prosumerismista. Aineistosta nousee esille kuva kaupunkilaisille tarjoutuvista moninaisista mahdollisuuksista osallistua aktiivisesti kestävien ratkaisujen tuottamiseen. Esittelemme haastatteluissa esille nousseita esimerkkejä eri tyyppisistä prosumerismin käytännöistä, teemakohtaiset ja yleiset prosumerismia mahdollistavat ja jarruttavat tekijät sekä esimerkkejä tavoista edistää kaupunkilaisten prosumerismia. Lisäksi pohdimme, millaisia prosumerismin tilan ja edistymisen seurantaan soveltuvia indikaattoreita fokusryhmähaastatteluissa tunnistetuista mahdollistajista ja esteistä voidaan johtaa.

Yhteisöraha Mansen massit — kaupunkilaiset kestävän arjen edistäjinä

Johanna Heikkinen (Tampereen kaupunki), Noora Karumaa (Tampereen kaupunki)

Mansen massit -yhteisöraha on tarkoitettu tamperelaisten itsensä toteuttamaan toimintaan, joka lisää yhteisöllisyyttä. Tavoitteena on kannustaa monenlaisia ihmisiä ja yhteisöjä ympäri kaupunkia järjestämään toimintaa asukkailta asukkaille. Yhteisörahalla järjestettävän toiminnan tulee olla kaikille avointa ja pääsymaksutonta. Toiminnalla voi kuitenkin olla jokin kohderyhmä, esimerkiksi lapset ja nuoret tai jonkin alueen asukkaat. Tampereen asukkaat päättävät äänestämällä, mille toiminnalle yhteisörahaa myönnetään. Rahaa myönnetään niille ehdotuksille, jotka saavat äänestyksessä eniten kannatusta. Mansen massit - yhteisöraha antaa asukkaille mahdollisuuden vaikuttaa julkisten varojen käyttöön. Se noudattaa osallistuvan budjetoinnin menetelmää. Ensimmäistä kertaa Mansen massit-yhteisörahaa jaettiin vuonna 2024.

Vuonna 2025 Mansen massien teemana oli kestävä ja sujuva arki. Kaupunki kutsui mukaan asukkaita, yhteisöjä ja yhdistyksiä tekemään yhteisöllisiä tekoja, jotka samalla tukevat kaupungin ilmasto- ja luontotavoitteita. Rahaa oli jaossa yhteensä 100 000 euroa. Yhdistykset pystyivät hakemaan yhteisörahaa korkeintaan 5 000 euroa ja yksityishenkilöt korkeintaan 2 000 euroa. Rahaa voitiin myöntää toimintaan, joka edistää yhteisöllisyyden lisäksi luonnon monimuotoisuutta, ympäristöystävällistä ruokaa ja kaupunkiviljelyä, kestäväää liikkumista tai kierto- ja jakamistaloutta. Kestäväää ja sujuvaa arkea edistäviä hakemuksia tuli 63, joista tamperelaiset äänestivät rahoituksen 27 toiminnalle. Äänestäjiä oli lähes 4500. Kestäväää arkea edistävät toiminnot järjestetään vuoden 2026 aikana.

Mansen massien avulla tamperelaiset pääsevät itse ja omaehtoisesti tekemään ilmasto- ja luontotekoja, jolloin sekä osallisuus että toimijuus toteutuvat. Vuoden 2026 aikana tamperelaiset voivat esimerkiksi osallistua asukkaiden järjestämiin vaatteiden, polkupyörien ja tavaroiden korjauspajoihin, vieraslaji- ja lepakkopönttötalkoisiin, musiikkikonsertteihin eri luontokohteissa, ekokokkailuun, lintukävelyihin, kestäviin kaupunginosafestareihin sekä yhteisöviljelmien ja hyötypuutarhojen kehittämiseen.

Erilaiset ja eritaustaiset tamperelaiset yhteisöt ja asukkaat hakivat ja saivat rahoitusta. Joukossa oli luontojärjestöjen lisäksi esimerkiksi kaupunginosayhdistyksiä, omakotiyhdistyksiä sekä taiteilijoita—kestävän arjen teema kutsui siis monenlaisia yhteisöjä ja ihmisiä mukaan. Omaehtoiset luonto -ja ilmastoteot nähdään siis hyvin tärkeänä kaikkien kesken: yhteistyö ja yhdessä tekeminen edistää kestäväää arkea. Kukaan ei voi tehdä kaikkea, mutta jokainen voi tehdä jotakin.

Mansen massit toteutettiin vuonna 2025 poikkihallinnollisena yhteistyönä Tampereen kaupungin yhteisö- ja kehittämisspalveluiden ja ilmasto- ja ympäristöpolitiikka -yksikön kesken. Tämä toi uuden näkökulman toteuttamiseen: myös kaupungin sisällä

yhteistyötä ja yhdessä tekemistä vahvistettiin. Jokainen Tampereen kaupungin yksikkö voi siis edistää kestävämpää tulevaisuutta, kuten jokainen tamperelainenkin. Jokainen voi istuttaa muutoksen siemenen, yhdessä muiden kanssa.

Päästöjen vähentämisen organisoinnin testaaminen kaupunginosatasolta käsin

Hannu Kurki

Asuinalueen omaehtoisen päästövähentämisen idea syntyi syksyn 2020 Helsingin OmaStadi-ideahaussa. Tavoitteena siinä oli kaupunginosakohtaisen bottom up - lähestymistavan luominen. OmaStadi-idean työstäminen käynnisti Lauttasaari-Seuran, Maunula-Seuran ja Avoin ry:n yhteistyön. Lauttasaari-Seura oli käynnistänyt Hiilineutraali Lauttasaari 2030 hankkeensa. Maunulassa oli pitkään pohdittu keinoja vähentää alueen päästöjä. Haasteena on ollut muutoksen mittaaminen. Avoin ry:n erityisosaamista oli avoimen datan visualisointi digitaalisella kartalla. Ideaksi muodostui alueen, taloyhtiöiden ja asukkaiden päästöjen laskeminen ja visualisointi.

Lauttasaaren ja Maunulan omaehtoista kehittämistä on tutkittu aiemmin Aija Staffansin väitöskirjassa (2004) ”Vaikuttavat asukkaat”. Lauttasaarella asuin 25000 asukasta ja Maunulassa noin 7500 asukasta. Sosiaaliselta rakenteeltaan alueet ovat toistensa vastakohtia ja sopivat siksi päästöjen vähentämisen tutkimuskohteiksi. Lauttasaari ja Maunula pääsivät 2023-2024 Syken Canemure-hankkeeseen, jossa tavoitteena oli vähentää asumisen ja liikenteen päästöjä.

Helsingin kaupunki aikaisti päästövähennystavoitettaan kaudelle 2021-2025 kaupunkistrategian mukaisesti. Kesällä 2022 kaupunki muutti lähestymistapaansa ja keskittyi kolmeen tavoitteeseen: 1) rakennusten päästöjen vähentämiseen, 2) rakentamisen päästöjen vähentämiseen ja 3) liikkumisen päästöjen vähentämiseen. Samalla kaupunki vetäytyi asukkaiden kanssa toimimisesta perustellen toimintatavan muutosta kaupungin omien henkilöressurssien keskittämällä kolmen keskeisen ongelman ratkaisemiseen. Hiilineutraaliustavoite 2030 osoittautui liian optimisesti. Kiinnostavaa on seurata, miten tavoitteita asetetaan valtuustokaudella 2025-2029. Kaupungin oli määrä ostaa puuttuva osa hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi. Tästä tavoitteesta luovuttiin uudella valtuustokaudella.

Maunulassa on käynnistynyt 2025 hulevesiongelman ratkaisemisprosessi. Rankkasateilla vesi menee kellareihin, autotalleihin ja liiketiloihin. Ongelma syntyi hiipien 2010-luvun loppupuolella täydennysrakentamisen myötä. Se koskee kolmea, neljää taloyhtiötä. Kriisivuosi oli 2024. Asiaa ryhdyttiin ratkaisemaan asukasvetoisesti, koska ongelmat tulevat esille taloyhtiöissä eikä kaupungin asiantuntijoille muodostu kokonaiskuvaa alueen ongelmasta. Hulevesiongelma pahenee ilmastonmuutoksen myötä. Maunulassa on saman aikaisesta käynnissä sekä taloyhtiöiden ja asukkaiden päästöjen vähentäminen että sopeutuminen ilmastonmuutokseen.